

دیدگاه‌های قابل تأمل در حوزه‌های نظریه و عمل برنامه‌درسی

ترجمه و تألیف: رحمت‌اله خسروی

دانشجوی دکتری علوم تربیتی

ریتا عباسی

دبیر آموزش و پرورش

نه فقط استادان دانشگاهی بود. شوآب (۱۹۷۳) در مقاله «مرور مدرسه» اظهار کرده‌است که کار برنامه‌درسی باید با دنیای واقعی آموزش مدرسه‌ای گره بخورد، نه با مباحث مرموز نظریه برنامه‌درسی که در میان دانشگاهیان رایج است. عناصر اصلی مورد نظر شوآب درباره‌ی عمل عبارت‌اند از: معیارهایی برای ارزیابی وضعیت برنامه‌درسی و ملاک‌هایی برای اصلاح. نقطه پایانی کار شوآب، مطرح کردن بحث مرتبط با روابط مدرسه، دانشگاه و ماهیت عمل و ایجاد تلنگری ذهنی در متخصصان برنامه‌درسی برای پرداختن به ساحت عملی برنامه‌درسی بود.

نظر پاینار^۳

اگر موضوع نقد جوزف شوآب در برنامه‌درسی، اهمیت دادن به عمل در کار برنامه‌درسی بود، نقد پاینار (۱۹۷۵) در موضوع برنامه‌درسی، نومفهوم‌پردازی نظریه برنامه‌درسی بود. محور دیدگاه پاینار این است که در نظریه‌پردازی برنامه‌درسی، روش تفکر «رفتارگرایی اجتماعی» غالب است و غالب بودن این مکتب، نظریه‌پردازی را در شرایط

نظریه برنامه‌درسی و تثبیت آن است و دومی نقش سلطه‌طلبانه دانشگاه در آکادمیک محور کردن نظریه‌ها. نتیجه این شد که عمل برنامه‌درسی - آنچه که عملاً در مدارس رخ می‌دهد - نادیده گرفته شد. شوآب دو نوع کاستی را در خصوص کاربرد نظریه‌های علمی در عمل معرفی کرده است:

۱. هر نظریه علمی زاویه دید خاص و متفاوتی به پدیده مورد بررسی دارد، بنابراین تصویری گزینشی و ناکامل از واقعیت ارائه می‌کند (Schwab, 1969).

۲. نظریه‌های علمی از توجه کامل به تمام شواهد و قرائن عاجزند. به عبارت دیگر، این نظریه‌ها ساختاری عام دارند (پیشین).

شوآب و برخی دیگر «عمل» را چیزی به‌عنوان پرداختن به چهار عنصر اصلی^۴: یادگیرنده، معلم، موضوع درسی (آنچه باید تدریس شود)، و محیط آموزشی توصیف کرده‌اند (Schwab, 1973). اصلاح مورد نظر شوآب، بازگشت برنامه‌درسی به مطالعه عمل و توجه به عواملی یعنی همه آموزش‌دهندگان - و

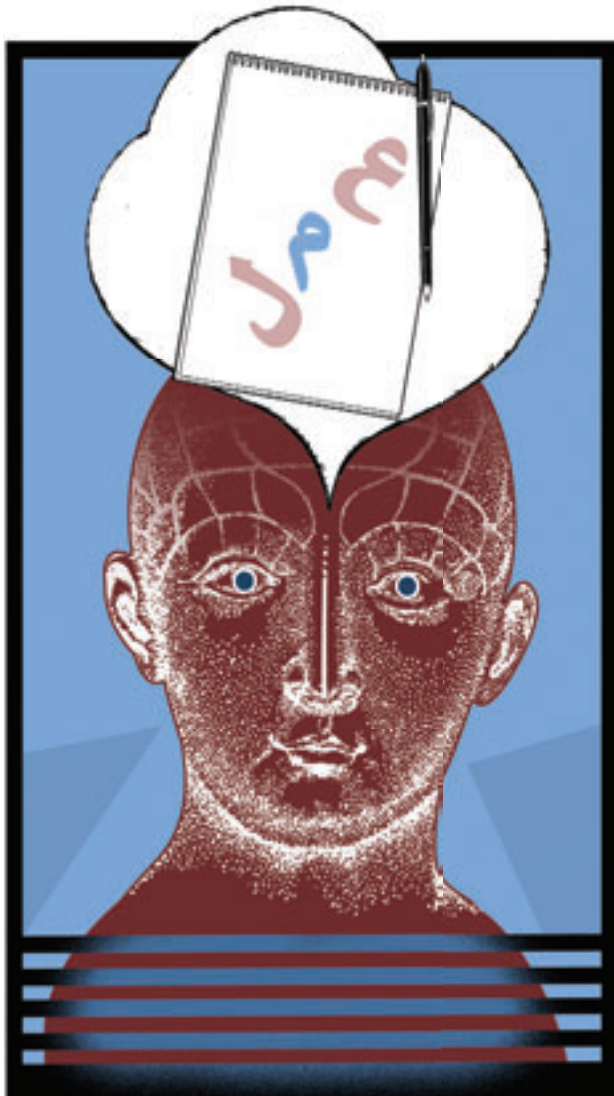
کلیدواژه‌ها: دیدگاه شوآب، دیدگاه پاینار، دیدگاه راگا

اشاره

در حالی که نحوه تدوین برنامه‌درسی، هم به‌عنوان عمل دانشگاهی و هم به‌عنوان عمل مدرسه‌ای، در حال رشد و تحول است، همواره بین کسانی که از نظریه برنامه‌درسی متخصصان دانشگاهی حمایت می‌کنند و آن‌ها که معتقدند برنامه‌درسی باید عمل محور و مبتنی بر واقعیت‌های مدرسه باشد، نزاع و کشمکش وجود دارد. در این نوشتار مجموعه انتقادات جوزف شوآب، ویلیام پاینار، و ویلیام راگا شرح داده می‌شود.

نظر شوآب

جوزف شوآب^۱ در اوایل دهه ۱۹۷۰، نقدی را درباره کار برنامه‌درسی ارائه کرد. او اظهار کرد تدوین برنامه‌درسی به‌عنوان یک رشته مطالعاتی بیمار و بی‌رونق است. به زعم او، دو عامل در ایجاد این وضعیت نقش دارند. نخستین عامل، دلبستگی بیش از حد به

درسی برمی‌شمرد. جکسون^۴ (۱۹۹۲) دو دسته متخصص برنامه‌درسی را با ویژگی‌های زیر معرفی می‌کند:

۱. متخصصانی که ذهنیت خود را به سوی عمل به حرکت درمی‌آورند. چنین متخصصی عنوان مشاور می‌یابد.
۲. متخصصانی که در مسیر دانشگاه و دانش دانشگاهی پیش می‌روند. چنین متخصصی فرد دانشگاهی کل‌نگر فرض می‌شود. شواهد به انتخاب نظر اول و نومفهوم‌گرایان به انتخاب نظر دوم تمایل دارند.

راگا

ویلیام راگا جدا از مواضع مطرح شده توسط شواب و پاینار، موضع سومی را درباره‌ی مباحث مرتبط با نظریه و عمل برنامه‌درسی مطرح کرده است. راگا در مجموعه‌ای از مقالات خود (۱۹۹۸، ۱۹۹۹، ۲۰۰۲) چشم‌اندازی را مطرح می‌کند که به نوعی منعکس‌کننده‌ی آشتی میان نظریه و عمل است. عنصر اصلی در دیدگاه راگا در این اظهارنظر او منعکس شده است: «عمل برنامه‌درسی باید نظریه‌ی برنامه‌درسی را تأیید یا اصلاح کند». نظریه باید به وسیله‌ی عمل آزمون شود (۲۰۰۲، ۱۱، ۱۹۹۹). سوالات زیادی در اینجا مطرح است: پژوهش برنامه‌درسی چگونه طراحی شود تا چگونگی کار عمل را در مطلع کردن نظریه بررسی کند.

مفهومی مجلل مآبانه قرار می‌دهد. نقد او به خاطر باز کردن راه برای نظریه‌پردازی سایر مکاتب برنامه‌درسی مهم برشمرده شد. پاینار با طرح نقد خود در پی آزادی بخشیدن به دانشگاهیان بود و به نظر نمی‌رسد که او تحت تأثیر مسائل عملی برنامه‌درسی که شواب مطرح کرد، قرار گرفته باشد. قیام نومفهوم‌گرایی پاینار در نظریه‌ی برنامه‌درسی از بسیاری جهات به نظریه‌ی برنامه‌درسی آزادی بخشیده است؛ به ویژه برای آن‌هایی که با مکتب پست‌مدرن گره خورده‌اند. پاینار در کتاب «فهم برنامه‌درسی» (۲۰۰۲) و «نظریه‌ی برنامه‌درسی چیست؟» (۲۰۰۴)، برنامه‌درسی را گفتمانی میان تاریخ و عصر حاضر معرفی کرده است. به زعم او و همکارانش (۲۰۰۲)، برنامه‌درسی در قالب متن‌هایی چون متون زیباشناختی، دینی، پساساختارگرایی، ساختارشکنی، پست‌مدرن و سیاسی بهتر فهمیده می‌شود. انتقاد وارد بر صورت‌بندی پاینار از نظریه‌ی برنامه‌درسی این است که دغدغه‌ی شواب مبنی بر اینکه نظریه و نحوه‌ی تدوین برنامه‌درسی باید بر عمل و آنچه واقعاً در مدارس اتفاق می‌افتد، متمرکز باشد، مورد توجه قرار نگرفته است (Wright, 2000; Wraga & Hlebowitsh, 2003). در حالی که شواب ریشه‌ی انحراف در قلمرو برنامه‌درسی را تئوری‌زدگی می‌پنداشت، جنبش نومفهوم‌گرایان و نماینده‌ی آن یعنی پاینار، با تبیینی کاملاً متفاوت، عمل‌زدگی را ریشه‌ی پیدایش انحراف در رشته‌ی برنامه‌درسی می‌داند.

* پی‌نوشت

1. Schwab
2. commonplaces
3. Pinar
4. Jackson
5. Wraga
6. curriculum practice should inform curriculum theory

در حالی که انتظار این است که نظریه پیوسته رهنمونی برای عمل باشد. شاید برقراری گفت‌وگویی میان محققان عامل و معلمان جامعه‌گفتمانی، هم‌نوایی را ایجاد می‌کند. به طور کلی، اگر این جامعه‌گفتمانی ایجاد نشود، توجه به بعد عملی ره به جایی نخواهد برد.

* منابع

1. Jackson, P. W. (Ed.). (1992). Handbook of research on curriculum. New York: Macmillan.
2. Pinar, W. F. (1975). Curriculum theorizing: The reconceptualists. Berkeley, CA: McCutchan.
3. Pinar, W. F. (2004). What is curriculum theory? Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
4. Pinar, W. F., Reynolds, W. M., Slattery, P., & Taubman, P. M. (2002). Understanding curriculum. New York: Peter Lang.
5. Schwab, J. J. (1969). The practical: A language for curriculum. School Review, 78, 1-23.
6. Schwab, J. J. (1973). The practical 3: Translation into curriculum. School Review, 83, 501-522.
7. perspectives on the "reconceptualization" of curriculum studies. Journal of Curriculum and Supervision, 14(1), 5-8.
8. Wraga, W. G. (1999). Extricating sunbeams out of cucumbers: The retreat from practice in reconceptualized curriculum studies. Educational Researcher, 28(1), 4-13.
9. Wraga, W. G. (2002). Recovering curriculum practice: Continuing the conversation. Educational Researcher, 31(6), 17-19.
10. Wraga, W. G., & Hlebowitsh, P. S. (2003). Toward a renaissance in curriculum theory and development in the USA. Journal of Curriculum Studies, 35(4), 425-437.
11. Wright, H. K. (2000). Nailing Jell-O to the wall: Pinpointing aspects of state-of-the-art curriculum theorizing. Educational Researcher, 28(1), 4-13.